

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

หัวข้อหนึ่งในประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจอยุธยาที่น่าสนใจต่อการนำมาศึกษา คือ การที่อยุธยา เดิม โด่งขึ้นมา เป็น เมืองท่าที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปาฐกถา วิลาวัณณ ได้อธิบายไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การค้าของป่าในประวัติศาสตร์อยุธยา พ.ศ. 1893-2310" ว่า การส่งออกของป่านับ เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งต่อพัฒนาการในการ ส่ง เสริมการ เป็น เมืองท่าขนาดใหญ่ของอยุธยา อย่างไรก็ตามจากการศึกษาและพิจารณา เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอยุธยา ทำให้พบว่ายังมีอีกแง่มุมหนึ่งที่จะช่วยให้เข้าใจ การเติบโตทาง เศรษฐกิจและการค้าของอยุธยาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ การศึกษาบทบาทและลักษณะ ของตลาดในเมืองพระนครศรีอยุธยา

การศึกษามหาบทของตลาดในเมืองพระนครศรีอยุธยานี้ มีจุดที่น่าสนใจคือ ไม่ปรากฏ ว่ามีเอกสารของอยุธยาในช่วงอยุธยาตอนกลาง (รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองถึงสมเด็จพระนารายณ์ พ.ศ. 2173-2231) หลงเหลือให้ใช้เป็นหลักฐาน หากแต่สามารถที่จะนำเอา เอกสารช่วงปลายอยุธยาตั้งแต่รัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศถึงรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ (พ.ศ. 2273-2310) มาวิเคราะห์ศึกษาพร้อมกับ เอกสารของชาวต่างชาติ เช่น จดหมายเหตุของราชทูตและบาทหลวง รวมทั้งรายงานทางการค้าของพ่อค้าต่างชาติที่เข้ามา ในช่วงอยุธยาตอนกลาง เพื่อแสดงให้เห็นภาพของตลาดที่มีต่อการค้าภายในและภายนอกของ เมืองพระนครศรีอยุธยาในช่วงอยุธยาตอนกลาง

เอกสารอยุธยาที่ใช้เป็นหลักในการค้นคว้า ได้แก่ เอกสารหอหลวงคำให้การขุนหลวง วัดประดู่ทรงธรรม ซึ่งแสดง เรื่องภูมิสถาน มีการบ่งบอกถึงตำแหน่งที่ตั้ง วัด พระราชวัง พระมหาปราสาทขึ้นนอกชั้นใน ชื่อถนนแม่น้ำลำคลอง ย่านที่อยู่อาศัยของพ่อค้าประชาชน

ย่านตลาดที่เป็นแหล่งขาย แหล่งผลิตทั้งภายในกำแพง เมือง นอกกำแพง เมือง ตลอดจนชาว
พระนครใน เมืองพระนครศรีอยุธยา เอกสารร่วมสมัยอีกชิ้นหนึ่ง คือ คำให้การชาวกรุงเก่า
ซึ่งเป็นบันทึกปากคำของผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2310 ข้อมูลสำคัญที่ได้
จากเอกสารนี้ คือ การกล่าวถึงบรรยากาศทางการค้า ประเภทของสินค้าที่ขายในเมืองพระนคร
ศรีอยุธยา มีความสอดคล้องต้องกันกับ เอกสารหอหลวง ความถูกต้องของข้อมูลเหล่านี้ สามารถ
ตรวจสอบได้จาก "ตำนานกรุงเก่า" ที่พระยาโบราณราชธานินทร์ได้รวบรวมขึ้นจากการสืบค้นซาก
โบราณสถานซึ่งยังปรากฏร่องรอยอยู่ในเมืองพระนครศรีอยุธยา

เหตุที่มีการศึกษาที่อาศัย เอกสารอยุธยาช่วงปลาย คือ เอกสารหอหลวง คำให้การ
ขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม และ เอกสารของชาวต่างชาติที่เข้ามาในสมัยอยุธยาประกอบกัน
จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้และทำให้ได้ภาพของตลาดในเมืองพระนครศรีอยุธยา อันจะนำ
ไปสู่คำอธิบายของพัฒนาการทาง เศรษฐกิจของอยุธยาตอนกลางและตอนปลายที่กระจ่างชัดยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของตลาดในเมืองพระนครศรีอยุธยา อันได้แก่ ผู้ประกอบ
การค้าและประเภทสินค้า ซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อการค้าภายในและต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาบทบาทของตลาดที่ทำให้เมืองพระนครศรีอยุธยา เป็นศูนย์กลางการค้า
กับต่างประเทศแห่งหนึ่ง และเป็นแหล่งผลิต เครื่องอุปโภคและบริโภคที่สำคัญในช่วงระยะเวลา
ดังกล่าว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2173- พ.ศ. 2310 โดยเน้นเฉพาะเรื่องราวที่เกี่ยวกับบทบาทของตลาดการค้าภายในและภายนอกและได้กำหนดไว้ที่ตัวเมืองพระนครศรีอยุธยา โดยจะพยายามศึกษาค้นคว้าภายใต้ขอบข่าย เท่าที่หลักฐานจะอำนวยให้ สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการเมืองและสังคม จะพิจารณาและวิเคราะห์ในส่วนที่เกี่ยวข้องเท่านั้น

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาและการค้นคว้าในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้ยึดถือแนววิเคราะห์ตามระเบียบวิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นหลัก และได้นำเสนอออกมาในรูปแบบของการพรรณาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยอาศัยการจัดระบบข้อมูลจากหลักฐานหลายประเภท ทั้งในส่วนที่เป็นหลักฐานของทางฝ่ายไทย และหลักฐานของต่างประเทศที่ร่วมสมัย ตลอดจนงานวิจัยที่ออกมาในรูปแบบต่าง ๆ คือ วิทยานิพนธ์บทความต่าง ๆ ที่เป็นทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์อีกด้านหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตลาดในเมืองพระนครศรีอยุธยา เป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลให้เมืองพระนครศรีอยุธยาแห่งนี้ เป็นศูนย์กลางการค้านานาชาติและภายในราชอาณาจักร
2. คาดว่าจะทำให้ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจสมัยอยุธยา มีความกระจ่างและชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารที่ใช้ในการค้นคว้า

1. เอกสารขั้นต้นที่พิมพ์แล้ว

- บันทึกความสัมพันธ์ของชาวต่างประเทศ
- ประชุมกฎหมายสมัยอยุธยา
- กฎหมายตราสามดวง
- จดหมายเหตุต่าง ๆ ที่เป็นของชาวต่างประเทศที่แปลแล้วและที่เป็นภาษาต่างประเทศ
- คำให้การต่าง ๆ

2. เอกสารที่เป็นหลักฐานชั้นรอง

- พระราชพงศาวดารฉบับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ประชุมพงศาวดารภาคต่าง ๆ ที่มีการเกี่ยวข้อง
- วิทยานิพนธ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง
- หนังสือประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

3. วารสารต่าง ๆ เช่น

- แถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสาร ไบรอนคดี
- จดสาร โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
- วารสารธรรมศาสตร์
- วารสารอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศิลปากร
- วารสารเมืองโบราณ
- วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์